

Kielce, 12.03.2021 r.

WPN-II.070.31.2021.MN

**Urzędy Gmin/Miast i Gmin
wg rozdzielnika**

W ostatnim czasie pojawiają się kolejne informacje, w tym medialne o pojawianiu się wilków w sąsiedztwie siedzib ludzkich oraz o zwiększaniu się populacji wilka również na terenie województwa świętokrzyskiego. Wilk (*Canis lupus*) jest objęty ochroną ścisłą na mocy przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2020r. poz. 55 t.j. ze zm.) wymieniony jest w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. z 2016 r. poz. 2183 ze zm.). Podlega również ochronie według przepisów Unii Europejskiej:

- rozporządzenia Rady (WE) Nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi,
- dyrektywy 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywy Siedliskowej).

Jednocześnie zwiększenie populacji tego gatunku, zasiedlanie nowych terenów i pojawianie się osobników wilka w sąsiedztwie siedzib ludzkich wiąże się z możliwością wystąpienia sytuacji konfliktowych obejmujących w szczególności szkody powodowane przez ten gatunek jak i zagrożenie bezpieczeństwa ludzi.

Mając na uwadze powyższe Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Kielcach we współpracy z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska zachęca do propagowania działań obejmujących w szczególności:

- wymianę informacji i edukację w zakresie zagadnień dot. bezpieczeństwa publicznego, postępowania w sytuacjach konfliktowych „człowiek-wilk”, przepisów w zakresie ochrony wilka, zabezpieczania mienia i wypłaty odszkodowań za szkody wyrządzone przez osobniki tego gatunku;

- wydawanie zezwoleń na płoszenie zwierząt jako jedno z pierwszych działań w celu zniechęcenia wilków do odwiedzania siedzib ludzkich;

- weryfikację, czy sprawcami tych incydentów są rzeczywiście wilki, czy też hybrydy wilka i psa.

W związku z tym przesyłam poniższe informacje celem reagowania na sygnały związane z pojawianiem się wilka, propagowania wiedzy dot. wilka oraz właściwego postępowania w sytuacjach konfliktowych.

Działania w takim zakresie zainicjowane zostały przez tut. Dyrekcję poprzez szkolenie zorganizowane w grudniu 2018 roku pn. „Czy taki wilk straszny jak go malują?”. Uczestniczyli w nim przedstawiciele urzędów gmin, starostw z terenów, gdzie stwierdzono występowanie wilków i notowano szkody wyrządzone przez osobniki tego gatunku. Ponadto uczestnikami byli również powiatowi lekarze

Spełniamy wymagania EMAS - zarządzamy urzędem efektywnie, oszczędnie i prośrodowiskowo

ul. Karola Szymanowskiego 6, 25-361 Kielce, tel.: 41 34 35 340, fax: 41 34 35 343, sekretariat.kielce@rdos.gov.pl, kielce.rdos.gov.pl

weterynarii, pracownicy policji, izb rolniczych, Zarządów Okręgowych Polskiego Związku Łowieckiego i Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Prelekcję poprowadził Pan prof. dr hab. Henryka Okarma z Instytutu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, specjalizujący się w zagadnieniach dot. biologii dużych ssaków drapieżnych oraz konfliktów między człowiekiem a dzikimi zwierzętami. Omówione zostały także kwestie ochrony gatunkowej wilka, wymaganych zezwoleń i odszkodowań za szkody powodowane przez zwierzęta tego gatunku.

Zachęcamy do zapoznania się z prezentacjami ze szkolenia „Czy taki wilk straszny, jak go malują?” odsyłając do linków z prezentacjami zamieszczonymi w serwisie internetowym RDOŚ w Kielcach:

Aspekty prawne ochrony wilka

Wilki - podstawy biologii i problemy koegzystencji z człowiekiem

Z uwagi na obecną sytuację epidemiczną utrudniającą organizowanie spotkań w formie szkoleń i konferencji tutaj. Dyrekcja przesyła zebrane, usystematyzowane tematycznie informacje celem zapoznania się i wykorzystania w przypadku zgłoszeń dotyczących pojawiania się wilka i występowania sytuacji konfliktowych, w tym związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo publiczne

Wilki jest drapieżnikiem, który z racji swoich uwarunkowań może być niebezpieczny dla człowieka, jednak z reguły boi się ludzi i unika z nimi kontaktu. Spotkania na linii człowiek-wilk mają charakter incydentalny i na ich podstawie nie należy podejmować pochopnych działań zmierzających np. do eliminacji osobników, w sytuacjach kiedy nie jest to zasadne. Wszystkie niebezpieczne sytuacje powinny jednak wymagać wyjaśnienia, a przede wszystkim natychmiastowej reakcji.

W kontekście podejmowania działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego należy podkreślić, iż zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 t.j. ze zm.) zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Potrzeby te obejmują również sprawy związane z bezpieczeństwem obywateli, dlatego też zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom spoczywa w głównej mierze na wójcie, burmistrzu lub prezydencie miasta. Należy również nadmienić, że zadania te mogą być realizowane w ramach systemu zarządzania kryzysowego, który działa na każdym szczeblu działania administracji publicznej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1856 t.j. ze zm.).

Wilki jako dzikie zwierzęta unikają spotkania z człowiekiem szukając spokojnych miejsc na odpoczynek i wychowanie młodych w dużych kompleksach leśnych. Jednak poszukując pokarmu mogą znaleźć się w pobliżu siedzib ludzkich lub innych miejsc naszej aktywności, a postępowanie człowieka może powodować narastanie konfliktów.

Jeżeli mieszkamy na skraju kompleksu leśnego, spacerujemy po lesie jako turyści lub w ramach czynności zawodowych w stosunku do wilków i innych dzikich zwierząt należy przestrzegać następujących zasad:

-nigdy nie dokarmiać wilków,

-zapewniać właściwą opiekę nad domowymi psami, zwłaszcza podczas spacerów po lesie, poprzez prowadzenie ich na smyczy,

-przetrzymywać odpady spożywcze w szczelnych, zamykanych pojemnikach, dotyczy to w szczególności odpadów mięsa i wędlin, które mogą zwabiać drapieżniki,

-nie pozostawiać resztek jedzenia w lesie, w koszach na parkingach leśnych, pod wiatami i winnych miejscach odpoczynku dla turystów, resztki jedzenia pakujemy i zabieramy ze sobą, aby zwierzęta nie postrzegały ludzi jako dostarczycieli pokarmu.

Wilki są zazwyczaj bardzo ostrożne i płochliwe, ale młode osobniki są ciekawskie, więc mogą zatrzymywać się i przyglądać z większej odległości nie uciekając natychmiast po zobaczeniu człowieka. Ataki wilków są niezmiernie rzadkie, niemniej jednak ludzie zawsze powinni brać pod uwagę, że duże drapieżniki mogą okazać się niebezpieczne np. gdy są dokarmiane przez ludzi, oswajane, chore lub ranne.

Jeśli wilk zbliża się na odległość mniejszą niż ok. 30 m lub przygląda się zbyt długo należy podjąć następujące działania:

-unieść ręce i machać nimi szeroko,

-pokrzykiwać głośno, ostrym tonem w stronę wilka,

-rzucić w jego stronę przedmiotami będącymi w zasięgu ręki (np. grudy ziemi, kamienie),

-wycofać się spokojnie, można przyspieszyć po upewnieniu się, że zwierzę jest daleko,

-zawiadomić o zdarzeniu Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska w Kielcach i właściwy urząd gminy.

Powyższe informacje pochodzą z publikacji Sabiny Nowak i Roberta W. Mysłajka pt. „PO SASIEDZKU Z WILKAMI” – wydawnictwo Stowarzyszenia dla Natury „WILK” z 2019r. dostępnej pod linkiem:

https://polskiwilk.org.pl/images/pliki/Po_sasiedzku_z_wilkami.pdf

Wskazówki dot. postępowania w sytuacjach konfliktowych

Lp.	Miejsce bezpośrednich obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działania
1.	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych, również sporadycznie w pobliżu zabudowań na tych terenach.	Osobnik niesprawiający wrażenia chorego, oddala się od człowieka.	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja.
2.	Dowolne	Osobnik nie sprawia wrażenia chorego, nie ucieka przed jadącym pojazdem, np. biegnie obok	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja

3.	W obszarze zabudowanym, nawet w mieście	Osobnik zdrowy, sprawia wrażenie przestraszonego (podwinięty ogon), zabłąkanego. Obserwacje (zdjęcia i filmy), nawet wielokrotne, dotyczą tego samego dnia, maksymalnie dwóch dni	Osobnik podczas dyspersji, zabłąkał się do miasta (np. szedł wzdłuż rzeki). Wójt podejmuje działania w celu umożliwienia opuszczenia gminy przez zwierzę. Jeśli jest taka konieczność odławia i wywozi zwierzę do najbliższego kompleksu leśnego (przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska na podstawie art. 52 ust. 2 pkt. 3 ustawy o ochronie przyrody).
4.	Dowolne	Osobnik z wyraźnymi oznakami choroby (np. uszkodzenia ciała), ewentualnie z podejrzeniem wścieklizny, nie oddala się od ludzi, a nawet podchodzi na niedużą odległość, jest agresywny	Sytuacja wymagająca uwagi. Rekomendowane jest wykonanie dokumentacji fotograficznej/filmowej celem potwierdzenia przynależności gatunkowej oraz podejmowania dalszych decyzji. W przypadku konieczności uśmiercenia zwierzęcia wójt, burmistrz, prezydent miasta występuje z wnioskiem o stosowne zezwolenie do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (GDOŚ) lub Ministra Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego). Po uśmierceniu należy zwierzę zważyć i wykonać szczegółową dokumentację fotograficzną, następnie przeprowadzić badanie w kierunku wścieklizny, a jeśli wynik jest negatywny, umożliwić właściwym, zainteresowanym podmiotom przeprowadzenie szczegółowej sekcji zwierzęcia dla ustalenia przyczyn nietypowego zachowania (w tym np. pobranie próby do analiz genetycznych).
5.	Dowolne	Osobnik bez oznak choroby, przez dłuższy czas (kilka tygodni) regularnie widywany w pobliżu budynków mieszkalnych, nie atakuje zwierząt gospodarskich ale zbliża się do ludzi i wzbudza niepokój mieszkańców	Sytuacja wymagająca uwagi (pilnej). Rekomendowane przeprowadzenie inspekcji terenowej, ewentualnie instalacja fotopułapek. a) W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do GDOŚ o wydanie zezwolenia na odstąpienie od zakazu zabijania. b) W przypadku braku zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do RDOŚ o odstąpienie od zakazu umyślnego płoszenia (np. przy użyciu broni z amunicją kulową lub innych środków) lub odłów (pozostawienie w niewoli albo też oznakowanie nadajnikiem GPS/GSM i przesiedlenie do najbliższego dużego kompleksu leśnego). Zarówno odłowiony osobnik jak i odstrzelony powinien

			<p>zostać poddany badaniom weterynaryjnym, powinna zostać wykonana dokumentacja fotograficzna, pomiar wagi i parametrów ciała oraz zaleca się pobranie prób do badań genetycznych.</p> <p>Analogiczna procedura na terenie parku narodowego prowadzona jest przez dyrektora parku.</p>
6.	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych.	Wilki zaatakowały zwierzęta gospodarskie po raz pierwszy, lub ataki są sporadyczne	<p>Hodowca natychmiast po stwierdzeniu szkody zabezpiecza ślady, składa niezwłocznie wniosek do regionalnego dyrektora ochrony środowiska o odszkodowanie.</p> <p>Hodowca wraz z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska ustala jakie w danym przypadku powinny być zastosowane zabezpieczenia przed kolejnymi atakami. Ww. zabezpieczenia wykonywane są samodzielnie przez hodowcę lub na zasadach współdziałania z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.</p>
7.	Dowolne	Wilki często atakują zwierzęta gospodarskie	<p>Procedura zgłaszania szkód i ich szacowania, a także wykonywania odpowiednich zabezpieczeń taka sama jak powyżej.</p> <p>W przypadku wystąpienia powtarzających się co najmniej kilkukrotnie skutecznych ataków wilków na zwierzęta w jednym gospodarstwie należy przeanalizować przyczyny. Jeżeli ataki wilków nie są wynikiem zaniedbań hodowcy (takich jak pozostawianie zwierząt gospodarskich bez ochrony w nocy) poszkodowany (lub wójt, burmistrz, prezydent miasta gdy dotyczy to większej liczby poszkodowanych w danej gminie) występuje do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (lub Ministra Środowiska, gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego) z wnioskiem o wydanie zezwolenia na umyślne zabijanie wilków wyrządzających szkody.</p>

Wyrządzanie szkód przez wilki

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach działając na podstawie art. 126 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2020 r. poz. 55 t.j. ze zm.) dokonuje oględzin, szacowania i wypłaty odszkodowań za szkody wyrządzone przez niektóre gatunki zwierząt chronionych, w tym wilki. Na terenie parku narodowego czynności tych dokonuje dyrektor parku. W województwie

świętokrzyskim są to na razie przypadki incydentalne. Szkody wyrządzone przez wilki w pogłowie zwierząt gospodarskich najczęściej występują wówczas, gdy wypas prowadzony jest w pobliżu lub na terenie lasu bez odpowiedniego dozoru.

Analizując problem szkód wyrządzanych m.in. przez wilki należy zwrócić uwagę, że podstawową formą ochrony mienia, w tym zwierząt gospodarskich jest odpowiednie zabezpieczenie. Również Trybunał Konstytucyjny w swoim wyroku z dnia 28 września 2015 r. (sygn. akt K 20/14) stwierdził, że „Obowiązkiem właściciela jest dbałość o swój majątek i podejmowanie starań w celu jego ochrony. Właściciel lub użytkownik mienia przewidując możliwość wyrządzenia szkody przez zwierzęta objęte ochroną gatunkową, w pierwszej kolejności sam powinien podjąć stosowne czynności, zmierzające do uniknięcia szkody lub zminimalizowania jej rozmiarów”.

Przyjmowanie zgłoszeń szkód, wymagania formalne dotyczące wniosku i procedur określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 r. w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową (Dz.U. z 2018 r. poz. 645).

Wniosek o odszkodowanie składa się niezwłocznie po stwierdzeniu szkody na adres Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach. Informacje w tym zakresie dostępne są w serwisie internetowym tutejszej Dyrekcji pod linkiem:

[Wzory wniosku i załączników, wymagania formalne dotyczące wniosku, przepisy prawne będące podstawą szacowania szkód](#)

Zamieszczony pod w/w linkiem wzór wniosku o odszkodowanie dotyczy szkód spowodowanych przez bobra europejskiego, ale może być wykorzystany również w przypadku szkody spowodowanej przez wilki.

W przypadku szkód w pogłowie zwierząt należy udokumentować zdarzenie, gdyż poszkodowany właściciel inwentarza powinien wykazać, że szkodę wyrządziły wilki. Ponadto dobrą praktyką jest przekazywanie informacji o takich zdarzeniach do lekarzy weterynarii, nadleśnictw, kół łowieckich oraz urzędów gmin, które współdziałają z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Kielcach w zakresie ochrony przyrody. Ponadto obszar ich działania pozwala na szybsze dotarcie do miejsca zdarzenia, co ma kluczowe znaczenie w przypadku dokonania wstępnych oględzin i udokumentowania pozostawionych śladów. Lekarz weterynarii może stwierdzić przyczyny zgonu poszkodowanego zwierzęcia, sporządzić opis stanu zwłok oraz określić inne cenne informacje ułatwiające prawidłowe rozpatrzenie wniosku o odszkodowanie. Przedstawiciele koła łowieckiego i nadleśnictwa mogą przeszukać miejsce zdarzenia pod kątem występowania tropów drapieżników czy innych charakterystycznych śladów ich obecności, a także dokonać oględzin zwłok.

Należy pamiętać o kilku zasadach, m.in.:

- zabezpieczyć wszelkie ślady zdarzenia;
- wykonać, w miarę możliwości, dokumentację fotograficzną zagryzionego zwierzęcia i innych śladów w obrębie miejsca zdarzenia (tropy, ślady przecięgania ofiary, kał), a także samo miejsce zdarzenia i stosowane zabezpieczenia (np. ogrodzenie);
- jeśli jest taka możliwość nie uprzątać zagryzionego zwierzęcia przed przybyciem osób dokonujących oględzin.

Odszkodowanie obejmuje cenę rynkową zabitego zwierzęcia, koszty utylizacji i transportu do najbliższego przedsiębiorstwa zajmującego się utylizacją, koszt wizyty lekarza weterynarii stwierdzającego padnięcie zwierzęcia oraz koszty leczenia, na podstawie przedłożonych rachunków.

Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt okaleczonych, ustala się, uwzględniając koszty leczenia i wartość produktów leczniczych - na podstawie rachunków wystawionych przez podmioty uprawnione do świadczenia usług lub dostarczania produktów w zakresie leczenia zwierząt. Wyliczenie i wypłata odszkodowania za szkodę w odniesieniu do zwierząt nadających się do leczenia następuje po zakończeniu leczenia. O powyższym należy zawiadomić tutaj. Dyrekcję oraz przedłożyć kopię dokumentacji przebiegu leczenia zwierzęcia.

Dodatkowe informacje na temat m.in. zabezpieczenia mienia przed szkodami powodowanymi przez wilki można znaleźć w publikacji pt. „**Poradnik ochrony zwierząt hodowlanych przed wilkami**” autorstwa Sabiny Nowak i Roberta W. Mysłajka - wydawnictwo Stowarzyszenia dla Natury WILK:

dostępnej pod linkiem:

https://polskiwilk.org.pl/images/pliki/2020_Poradnik_och_zwierz_hod.pdf

Zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących wobec wilka

Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2020 r. poz. 55 t.j. ze zm.) istnieje możliwość uzyskania zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników wilka w celu wyeliminowania zagrożenia - np. na umyślne płoszenie czy zabijanie.

Zezwolenia wydawane są przez:

- właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie umyślnego płoszenia, niepokojenia, niszczenia siedlisk;
- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w zakresie umyślnego zabijania;
- Ministra Klimatu i Środowiska, w przypadku gdy wszelkie zakazane czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego.

Zezwolenia wydawane są wyłącznie na wniosek podmiotu zainteresowanego uzyskaniem odstępstwa. W przypadku ograniczania szkód powinna to być osoba poszkodowana lub władze wykonawcze gminy (np. wójt) natomiast w przypadku potrzeby wyeliminowania zagrożenia dla ludzi powinny być to władze wykonawcze gminy (np. wójt).

W przypadku wniosków, w szczególności na odstępstwo od zakazu umyślnego zabijania, zagrożenie stwarzane przez zwierzę powinno być dokładnie udokumentowane (np. zdjęcia, notatki). Jeśli podstawą zezwolenia miałyby być wyeliminowanie zagrożenia dla życia ludzi należy opisać zachowania wnioskowanego do odstrzału osobnika, a do wniosku dołączyć wszelkie posiadane dokumenty świadczące o istnieniu zagrożenia tj. notatki służbowe z wizji w terenie, ze zgłoszeń telefonicznych, korespondencję, dokumentację fotograficzną itp. **W sytuacjach nagłych, wymagających natychmiastowej interwencji tj. zagrażających życiu bądź zdrowiu ludzi czy zwierząt, w/w decyzje mogą być wydane w formie ustnej, po rozpatrzeniu wniosku złożonego drogą telefoniczną. W tym celu należy kontaktować się telefonicznie z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska, pod numery telefonów wskazane na stronie internetowej tego urzędu lub Ministerstwa Klimatu i Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego).**

Należy zwrócić uwagę, że w myśl art. 5 pkt.1 ustawy o ochronie przyrody mieszańce wilka z psem domowym w pierwszym i drugim pokoleniu są uważane za gatunek: wilk (*Canis lupus*) dlatego też w celu wyeliminowania ich ze środowiska niezbędne jest uzyskanie opisanych wyżej zezwoleń na odstępstwa od zakazów m.in. umyślnego zabijania.

Wilki zostały wymienione w dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, w związku z czym jako kraj jesteśmy zobowiązani do zachowania tego gatunku we właściwym stanie ochrony. Dlatego też kluczowym jest, aby za każdym razem przeprowadzić odpowiednią weryfikację i eliminować jedynie osobniki wykazujące cechy jednoznacznie świadczące o hybrydyzacji - tak aby zminimalizować ryzyko odstrzelenia wilków czystej krwi, co mogłoby skutkować znacząco negatywnym oddziaływaniem na populację wilka w regionie.

W przypadku, gdy istnieją uzasadnione podejrzenia co do hybrydyzacji (występowanie osobnika będącego mieszańcem wilka i psa) należy zwierzęta schwytać (ewentualnie zweryfikować na podstawie badań genetycznych, gdy istnieją jakiegokolwiek wątpliwości) a następnie poddać eutanazji. Cennym jest stwierdzenie hybrydyzacji na wczesnym etapie życia, gdy zwierzęta nie opuściły grupy rodzinnej (wtedy u części miotu mogą uwidocznić się w większym stopniu cechy morfologiczne psa). Dla analizy mającej na celu stwierdzenie osobnika będącego hybrydą ważne jest dokonanie oceny na podstawie cech morfologicznych np. umaszczenia, długości ogona, wielkości zwierzęcia, umiejętności szczekania (które jest typowe tylko dla psów), czy prawdopodobieństwo czasu urodzenia szczeniaków (u wilków szczenięta rodzą się raz w roku, na początku maja) - jeśli zatem wiek szczeniaków wskazuje na wcześniejsze urodzenie jest to również sygnałem, że mogła zajść hybrydyzacja.

Informacje w zakresie uzyskiwania zezwoleń dostępne są w serwisie internetowym RDOŚ w Kielcach pod linkiem:

[Wzór wniosku i dodatkowe informacje na temat zezwoleń na odstępstwa w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową](#)

Informacje na temat szkód wyrządzanych przez wilki, zasad wypłaty odszkodowań, zabezpieczeń przed szkodami oraz uzyskiwania zezwoleń na odstępstwa w stosunku do wilka można uzyskać w tut. Dyrekcji w Wydziale Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000 pod nr tel. **041 34 35 345**, kontaktując się z sekretariatem pod nr tel. **041 34 35 340** lub za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres: sekretariat.kielce@rdos.gov.pl

Małgorzata Olesińska
p. o. Zastępcy Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska
Regionalnego Konserwatora Przyrody
w Kielcach
/-podpisany cyfrowo/

Otrzymują (doręczenie elektroniczne ePUAP):

1. Urząd Miasta Kielce, Rynek 1, 25-303 Kielce
2. Urząd Miejski Sandomierz, Pl. Józefa Poniatowskiego 3, 27-600 Sandomierz
3. Urząd Gminy i Miasta Chęciny, Plac 2-go Czerwca 4, 26-060 Chęciny
4. Urząd Miasta i Gminy Chmielnik, Plac Tadeusza Kościuszki 7, 26-020 Chmielnik
5. Urząd Miasta i Gminy Działoszyce, ul. Skalbmierska 5, 28-440 Działoszyce
6. Urząd Miasta i Gminy Jędrzejów, ul. 11-go Listopada 33, 28-300 Jędrzejów
7. Urząd Miasta i Gminy Kazimierza Wielka, ul. Tadeusza Kościuszki 12, 28-500 Kazimierza Wielka
8. Urząd Miasta i Gminy Koprzywnica, ul. 11-go Listopada 88, 27 660 Koprzywnica
9. Urząd Miasta i Gminy Łagów, ul. Rynek 62, 26-025 Łagów
10. Urząd Miasta i Gminy Małogoszcz, ul. Kpt. Stanisława Jaszowskiego 3a, 28-366 Małogoszcz
11. Urząd Miasta i Gminy Morawica ul. Spacerowa 7, 26-026 Morawica
12. Urząd Miasta i Gminy Nowy Korczyn, ul. Krakowska 1, 28-136 Nowy Korczyn
13. Urząd Miasta i Gminy Oleśnica, ul. Nadstawie 1, 28-220 Oleśnica
14. Urząd Miasta i Gminy Opatowiec, ul. Rynek 3, 28-520 Opatowiec
15. Urząd Miasta i Gminy Opatów, Plac Obrońców Pokoju 34, 27-500 Opatów
16. Urząd Miasta i Gminy Osiek, ul. Rynek 1, 28-221 Osiek
17. Urząd Miasta i Gminy Pacanów, ul. Rynek 15, 28-133 Pacanów
18. Urząd Miasta i Gminy Pierzchnica, ul. Urzędnicza 6, 26-015 Pierzchnica
19. Urząd Miasta i Gminy Połaniec, ul. Rusczańska 27, 28-230 Połaniec
20. Urząd Miasta i Gminy Sędziszów, ul. Dworcowa 20, 28-340 Sędziszów
21. Urząd Miasta i Gminy Skalbmierz, ul. Tadeusza Kościuszki 1, 28-530 Skalbmierz
22. Urząd Miasta i Gminy Staszów, ul. Opatowska 31, 28-200 Staszów
23. Urząd Miasta i Gminy Stopnica, ul. Tadeusza Kościuszki 2, 28-130 Stopnica
24. Urząd Miasta i Gminy Szydłów, ul. Rynek 2, 28-225 Szydłów
25. Urząd Miasta i Gminy Wiślica, ul. Okopowa, 8, 28-160 Wiślica
26. Urząd Miasta i Gminy Zawichost, ul. Stefana Żeromskiego 50, 27-630 Zawichost
27. Urząd Gminy Baćkowice, Baćkowice 84, 27-552 Baćkowice
28. Urząd Gminy Bejsce 252, 28-512 Bejsce
29. Urząd Gminy Bieliny, ul. Partyzantów 17, 26-004 Bieliny
30. Urząd Gminy Bogoria, ul. Opatowska 13, 28-210 Bogoria
31. Urząd Gminy Czarnocin, Czarnocin 100, 28-506 Czarnocin
32. Urząd Gminy Dwikozy, ul. Spółdzielcza 15, 27-620 Dwikozy
33. Urząd Gminy Gnojno, Gnojno 145, 28-114 Gnojno
34. Urząd Gminy Górnio, Górnio 169, 26-008 Górnio
35. Urząd Gminy Imielno, ul. Cmentarna 7, 28-313 Imielno
36. Urząd Gminy Iwaniska, ul. Rynek 3, 27-570 Iwaniska
37. Urząd Gminy Kije, ul. Szkolna 19, 28-404 Kije
38. Urząd Gminy Klimontów, ul. Jakuba Zysmana 1, 27-640 Klimontów
39. Urząd Gminy Lipnik, Lipnik 20, 27-540 Lipnik
40. Urząd Gminy Łoniów, Łoniów 56, 27-670 Łoniów
41. Urząd Gminy Łopuszno, ul. Konecka 12, 26-070 Łopuszno

42. Urząd Gminy Lubnice, Lubnice 66a, 28-232 Lubnice
43. Urząd Gminy Masłów, ul. Spokojna 2, 26-001 Masłów
44. Urząd Gminy Miedziana Góra, ul. Urzędnicza 18, 26-085 Miedziana Góra
45. Urząd Gminy Michałów, Michałów 115, 28-411 Michałów
46. Urząd Gminy Mniów, ul. Centralna 9, 26-080 Mniów
47. Urząd Gminy Nagłowice, ul. Mikołaja Reja 9, 28-362 Nagłowice
48. Urząd Gminy Obrazów, Obrazów 84, 27-641 Obrazów
49. Urząd Gminy Oksa, ul. Włoszczowska 22, 28-363 Oksa
50. Urząd Gminy Piekoszów, ul. Częstochowska 66A, 26-065 Piekoszów
51. Urząd Gminy Raków, ul. Ogrodowa 1, 26-035 Raków
52. Urząd Gminy Rytwiany, ul. Staszowska 15, 28-236 Rytwiany
53. Urząd Gminy Sadowie, Sadowie 86, 27-580 Sadowie
54. Urząd Gminy Samborzec, Samborzec 43, 27-650 Samborzec
55. Urząd Gminy Sitkówka-Nowiny, Białe Zagłębie 25, 26-052 Nowiny
56. Urząd Gminy Sobków, pl. Wolności 12, 28-305 Sobków
57. Urząd Gminy Strawczyn, ul. Stefana Żeromskiego 16, 26-067 Strawczyn
58. Urząd Gminy Tuczępy, Tuczępy 35, 28-142 Tuczępy
59. Urząd Gminy Wilczyce, Wilczyce 174, 27-612 Wilczyce
60. Urząd Gminy Wodzisław, ul. Krakowska 6, 28-330 Wodzisław
61. Urząd Gminy Wojciechowice, Wojciechowice 50, 27-532 Wojciechowice
62. Urząd Gminy Zagnańsk, ul. Spacerowa 8, 26-050 Zagnańsk
63. Urząd Gminy Złota, ul. Henryka Sienkiewicza 79, 28-425 Złota
64. Ad acta